

Črtice o krajnih imenih.

Spisal L. Pintar.

I.

o sem že v Ljubljanskem Zvonu XXVI, 629 objavil presojevalno poročilo o Scheiniggovi programski razpravi „O krajnih imenih boroveljskega sodnega okraja“, mislim, da je kolikor toliko moja dolžnost, izpregovoriti tudi o neki drugi razpravi, ki se tiče deloma krajnih imen istega okoliša. To je namreč prof. dr. Lessiaka spis „Die Ortsnamen im Bereiche des Wörthersees“, ki ga je imenovani koroški deželjan priobčil v lični reklamni knjigi „Veldens Ehrenbuch“ (p. 42). Spis ta, dasi tuptatam nekoliko tendenciozen, je vendar jako zanimiv, ker je prepleten z raznimi opombami o koroških narečjih; važno je pa tudi za nas Slovence, da se s spisom, ki se tiče tudi slovenskih krajnih imen, nekoliko seznanimo.

Za časa rimskega gospostva, pravi razpravljatelj, je nudila okolica Vrbskega jezera še skoro neskaljeno sliko preproste prirodnosti. Nekoliko ribiških koč, kako gostišče ali mežnija (mansio) ob cesti, ki pelje od naselbine Santicum (Beljak)¹⁾ ob severnem bregu mimo Skočidola, Lipe in Vrbe proti Gosposvetskemu polju do sela Virunum (Celovec), to so skoro edine človeške naselbe sredi divje pokrajine in puščave. Potem prihruje burja preseljevanja narodov in ob okretu šestega stoletja privro na Koroško Vindi (t. j. Slovenci) ter zasedejo to redkonaseljeno deželo. V okolici Vrbskega jezera postane sicer bolj živahno, toda posebne mikavnosti in zanimanja modro jezersko vodovje tudi pri novih naseljenjih ni vzbujalo. Nastalo je pač par ubornih ribiških vasi ob bregu jezera, ali večje naselbine so vse vstran. Prav kakor da zakletja tajna moč še vedno teži nad mokrim grobom pogreznjenega oholega mesta. —

Zopet preide par stoletij. Nemško življenje se naseli na Koroškem in ž njim kultura. Nemški plemenitniki z mnogoštevilnimi

¹⁾ Za Beljak imamo sicer latinska imena: Carnicum Julium, dalje Vaconium in naposled Villacum. — Stari Santicum, nekje ob česti iz Viruna v Oglej, so pa iskali na raznih mestih, eni v obližju našega Kranja (Muchar), drugi v bližini vasi „Pod Vetruvom“ (Federaun) na Zilji (n. pr. Mannert) i. t. d. —

kmeti pridejo v deželo, mogočni gradovi se dvignejo na holmih po okolici, nove naselbine nastanejo, in sicer bolj na gosto v severnem in zapadnem delu dežele, kjer so slovenske naselbine bolj redke, bolj posamezno pa na jugu in jugovzhodu, kjer so Slovenci gosteje naseljeni.

Mirno se začne vršiti na obeh straneh stapljanje in spajanje in polagoma se ustanovi precej trdna jezikovna meja, manjšina se na obeh straneh sčasoma med večino poizgubi. Tudi ob Vrbskem jezeru se naselijo plemenitniki in duhovniki s svojimi družinami in podložniki. Njih število je sicer preslabo, da bi pomoglo nemškemu elementu popolnoma prodreti, toda vplivno dovolj, da pritisne pokrajini znak nemškega svojstva. —

Skopo je število starih listin in pergamenov, iz katerih se dá izvedeti kaj o nekdanjih narodnih in kulturnih izpremembah. Toda kjer nimamo drugih prič, pričujejo krajna imena. Žalibog, da so nam ta imena glede prvotne pomembe dostikrat nerazumljive, navidezno prazne besede, ki jim je treba šele dati pomen s primerno znanstveno razlago; za tako razlago pa potrebujemo pogleda v zgodovinski razvoj in v jezikovne izpremembe dotičnih narečij, če nočemo, da postane razlaganje samo prazno besedičenje in brezsmotreno izpremljanje. — Tako približno pravi g. Lessiak. —

Na Koroškem hodita v poštev dve plasti krajnih imen, namreč slovenska in nemška; takih ni, ki bi se dala na keltščino in romanščino navračati, dasi si nekaterih (n. pr. Tibiče) niti iz slovenščine niti iz nemščine ne moremo razlagati, kar bi dalo sklepati na izvor v predсловanski dobi. —

Ker se je pisatelj namenil razložiti krajna imena v okolici Vrbskega jezera, je naravno, da začenja z Vrbo, oziroma z ono skupino krajnih imen, ki so posneta po drevju. „Velden“, po dissimilaciji nastalo iz „Felb'n“, je prosti prevod slovenskega imena „Vrba“. Tudi Prešernova rojstna vas „Vrba“ ima po občinskih leksikonih nemško obliko „Velben“, med narodom seveda ne, kajti iz starine nemškega življa v tistih krajih ni! — Da je Ponfeld = Bohnenfeld (bobovišče), se mi ne zdi prav dognano, če vzamem v poštev stare oblike iz XII. stoletja, namreč Pogenuelt, Poginvelt. Da pa Köstenberg ne more biti Gozdanje (bojda Walddorf), temu pa prav rad pritegnem, ker si po nobenem potu iz „gozd“ ne morem misliti izpeljave „Gozdanje“. Stara oblika iz XII. stoletja „Chestenich“ daje sklepati le na Kostenik, bodisi da je to potem „kostanjik“ (castanetum) ali pa „kostenik“ = kalinovik (ligustretum). Primeri:

borik (pinetum), brezik (betuletum), bukvik (fagetum), drenik (cornetum), cerik (cerretum), klenik (aceretum) i. t. d. — Tisto zadevanje ob slovenskega „učenjaka“, ki si ga je pisatelj ob zavračanju oblike „Gozdanje“ dovolil, in tisto očitaneje jezikoslovnega diletantstva, pa tisto podtikanje lokavščine se mi pa nikakor ne zdi posebno imenitno, kajti tudi nemški „učenjaki“ včasih prav plitvo orje in ga ni povsodi sama znanstvenost, sama temeljitost, sama učnjaška resnicoljubnost in poštenost. —

Za krajnimi imeni, po drevju posnetimi, pride razpravljatelj na taka krajna imena, ki nas baje predstavljajo nazaj v ono davno dobo, ko so Vrbsko jezero še obrobjali gosti in neprodorni pragozdi, pa je prišel človek-krčitelj s sekiro in toporom ter začel podirati in sekati mogočne gozdne velikane, da si sredi te divje goščave iztrebi prostor za naselbo. Od tod so baje imena „Sekira“ (Sekirn) in „Toporje“ (Töpriach), kar se pa meni prav malo verjetno zdi. Čudno to, tako čudno, da mi nikakor noče iti v glavo, kako da bi mogli z isto besedo zaznamovati orodje, s katerim se je izkrčitev izvršila, in pa tudi kraj, ki se je s tem orodjem izkrčil, — prav tako, kakor če bi prekopano novino hoteli imenovati motiko ali rovnico (Reuthaue) in preorano njivo plug ali lemež in z valjem-utiračem utrto in utirjeno pot valjar (Straßenwalze) namesto uter. Če naletimo torej na krajno ime Rovnica, rekli bomo, da je to ravnica (= mala ravan, die kleine Ebene), ne pa rónnica (Rodehacke). Sicer pa je sekira (Axt) v koroščini bržčas „ščira“. Seveda je g. pisatelj sam čutil težavo, da bi se kraj imenoval z istim imenom kot krčilno orodje, pa si je poskusil tolmačiti to tako, češ da si imamo misliti zvezo s simboličnim dejanjem pri posedbi novega kraja, češ da je starejšina rodbine ali zadruga zasadil sekiro v drevo v znamenje, da jemlje ta kraj zase in za svoje ljudi v posest. — No, nekaj fantazije ali umišljavosti je že treba za pojmovanje takih simboličnih dejanj, zlasti če nimamo izrecnih prič za tako simboliko. Ali ni mogoče dobiti druge razlage? Če primerjam v srbščini „kosor“ (culter secandis vepribus) s „kosir“ = kosijer (falx vinitoria) ali pa stsl. косоръ (falx) z novoslov. kosêr ali kosir, če vpoštevam „močvêr, močvir“ poleg „močvar“ (palus) pa „mehêr, mehir“ poleg „mehur“ (vesica), se mi ne zdi nemogoče, da bi se dalo to ime primerjati z maloruskim „sókor“ ali „sokóra“ (Populus nigra) ter staviti v isto vrsto s prej imenovanimi krajnimi imeni „Vrba, Lipa, Breza“. Potemtakem bi bilo ime „Sekira“ = Topol (Saarbache). — Fiat applicatio! Jagnedi in topoli ob obrežjih vodá niso redki. —

Kar se pa tiče imena Toporje (Töpriach), pozna se mu na prvi pogled, da je to stanovniško ime napravljeno s priponko -jan iz pravega krajnega imena, kakor n. pr. Görtschach, Goriče ali Goričane od „gorica“; Döbriach (Tibria), Debrje ali Debrjane od strsl. ДЕБРЬ (Talschlucht). Ali je Toporjam (Toporjanem) tudi podlaga deber, t. j. tokava ali jarek? Ali morda „tabor“ (castrum)? Ali morda s priponko -or podaljšani „top“ = močvir ali blato (sumpfige Stelle)? Primeri Flatschach Blače ali Blačane! Domnevani „topor“ iz „top“ bi imel svojo analogijo v slovenskem „lapor“ (grez, blato), če primerjamo ta izraz s srbskim „lap“ (močvirna zemlja). Stanovniško ime Laporje (oziroma Laperje), Laporj, Laporjam, Laporjah namesto Laporjane, Laporjan, Laporjanem, Laporjanem nam kaže menda neka vasica pri Turjaku. Ime ima pač od tod, ker stoji na laporastih tleh (?)

Na tretjem mestu je navedel pisatelj nekaj krajnih imen, posnetih po vodovju. V tem oddelku omenjene Poreče (Pörtschach) pa niso jasno in točno raztolmačene. Gosp. Lessiak namreč pravi: Pörtschach bedeutet geradezu „Flußgegend“ oder „Flußansiedlung“. Das Wort setzt sich zusammen aus „po“ = an, längs, und einer Ableitung(?!) von „reka“ = Fluß. Diese Bildung ist ungemein häufig. In Kärnten selbst gibt es noch zwei Orte dieses Namens: am Ulrichsberg und an der Gail; ebenso weisen Obersteier und Krain Beispiele hiefür auf. In Böhmen kehrt derselbe Name in etwas veränderter Form (Pořitsch) mehr als zwanzigmal wieder. — Tukaj je g. pisatelj pomešal dve docela različni tvorbi. Poreče (Pörtschach) namreč ne pomeni toliko kot kraj ob reki (die Flußgegend), tudi ni beseda sestavljena iz „po“ in neke izvedenke iz „reka“. — Stvar je marveč takale: Poreče je stanovniško ime, s sufiksom -jan izvedeno iz sintaktične zveze по рѣцѣ (oziroma iz prepozicijskega zira „po reki“). Porečani (Порѣчане) so naseljenci po reki, t. j. ob reki (längs des Flusses), torej „die Flußansiedler (accolae fluvii), Flußanwohner“, pa ne „die Flußansiedlung“, to je namreč množina (plural): Porečane (Poreče), Porečan (Poreč), Porečanem (Porečam), (pri) v Porečanem (Porečah), in prav iz tega množinskega lokala „Porečah“ je nemška oblika Pörtschach. Res je, da dobimo iz Reka (Fiume) na isti način „Rečan“ (oziroma Rečanin, der Fiumaner), toda pri našem imenu po mojem mnenju ne moremo reči, da je sestavljeno iz „po“ (an, längs) in neke izvedenke iz „reka“, t. j. rečan, ker si izvedenke „rečan“ ne smemo tukaj misliti, da je nastala samostojno pred sestavo in se potem šele sestavila s predlogom „po“.

kajti na ta način bi bila pač sestava brez pomena, ker brez pravega vzroka; saj če je že „rečan“ naseljenec ob reki, kaj naj potem predlog „po“ še izraža? — Popotnik ni sestavljenka iz prostega „potnik“ in predloga „po“, ampak je izvedenka iz sintaktične zveze „po poti“, kakor je potnik izvedenka iz prostega samostalnika „pot“, oboje seveda preko pridevnika, tvorjenega s sufiksom *ьнѣ*. — Če je prebivalec na gori gorec ali gorjan ali gornik, zagorec ni morda kak poznejši ali slabejši gorec ali gorjan, ampak zagorci in zagorjani so nastanjenci „za goro“, to se pravi: Zagorec ni sestavljenka iz „gorec“ in predloga „za“, ampak izvedenka iz prepozicijskega izraza „za goro“, kakor n. pr. „predmoščan“ iz prepozicijske zveze „pred mostom“ i. t. d. — Dalje treba vedeti, da naddvajsetkratni Pořitsch na Češkem ni prav isto ime v nekoliko izpremenjeni obliki, ampak da je popolnoma druga tvorba, četudi izvedena iz iste sintaktične zveze „po řece“, in če si mislimo stvar na široko, združena z istim pomenom; če pa hočemo tenko razločevati, se pa ne smemo tako netočno izraziti in reči „z istim pomenom“, kajti dočim smo v obliki „Poreče“ videli stanovniško ime v pluralu, imamo tu v obliki „pořiči“ = „místo které po řece leží“ čisto jasen singular, popolnoma enak slovenskemu izrazu „porečje“ (Flußgebiet, Uferland). Ta singularni samostalni je iz zgoraj navedene sintaktične zveze „po reki“ izveden s sufiksom „-ije“ prav tako kakor „Posavje, Podravje, Pokolpje“ iz „po (ob) Savi, po (ob) Dravi, po (ob) Kolpi“ (die Gegend oder das Gebiet an der Save, an der Drau, an der Kulpa). Primeri „mezifiči“ (Meseritsch) = medrečje (die Gegend zwischen zwei Flüssen). Zanimivo je pri tem razločevanju singularnega pokrajinskega in pluralnega stanovniškega imena to, da pred sufiksom -ije v slovenščini navadno nimamo glasoslovnih izprememb, torej kakor „cvetje, grobje“ (ne: cveće, groblje) tako tudi „Posavje, Podravje, Pokolpje“ (ne: Posavije, Podravlje, Pokolplje), pred sufiksom -jan pa se pojavljajo pred jotom navadne glasoslovne izpreminjave, torej imamo Savlje iz Savljane, t. j. stanovniki ob Savi ali na Posavju (vas med Klečami in Ježico), Podravlje iz Podravljane, t. j. nastanjenci ob Dravi ali na Podravju. Dve vasi imamo tega imena na Koroškem (nem. Föderlach iz slov. lokala Podravljah, iz prvotnega Podravljanьh), eno v občini Loga ves, a drugo v občini Vernberg. — Analogno bi se torej stanovniško ime za nastanjence v Pokolpju moralo glasiti Pokolplje iz Pokolpljane. — Podobna netočnost kakor pri zamenjavi stanovniškega imena „Poreče“ (Porečane Pörtschach) s pokrajinskim imenom

„Porečje“ (Porečije, das Flußgebiet) se nahaja v naslednjem odstavku, ki govori o krajnih imenih, posnetih po legi in po obliki tal (po terénu). Tu pravi pisatelj: „Görtschach, Göriach, Goritschach; sämtlich Ableitungen von slow. gora = Berg.“ — Tu imamo zopet tri množinska stanovniška imena, tvorjena s priponko -jan, a le eno je kar naravnost iz „gora“, drugi dve pa iz deminutiva „gorica“. Iz Gora naravnost imamo Gorje, t. j. Gorjane, Gorjan, Gorjanьm, Gorjanьh (Gorjah in iz tega lokala nemški Görjach), a iz deminutiva „gorica“ imamo pri različnem naglasu tudi različne izvedenke. Gorica nam daje Goriče ali Goričane (lokal Goričah, nem. Goritschach), górica pa Góričane ali Góriče (lokal Góričah, nem. Görtschach). Netočna se mi tudi vidi pisateljeva razlaga: „Gleichbedeutend mit Ebenfeld ist Raunach, Raun; denn slow. raven heißt eben“, kajti v slovenščini je Ravne (v, na Rávnih, Ravnéh, Rávnah) vedno le samostalnik „raven, ravni f. (tudi raván, ravni, f. die Ebene). Ebenfeld bi bilo Ravno polje, t. j. determinacija s pridevnikom izvedena. —

Zanimive pa so sinkretistične oblike, n. pr. Greilitz iz slov. Skrilce (skril, Schiefer), pri katerem so smatrali začetni S za nemški predlog Z' (= zu), Raiach iz slov. Sreje, lokal v Srejah, a iz tega lokala so napravili Nemci najprej Zrejach ter ga potem razkrojili v Z' Rejach. — To opazujemo pri Srejah v občini Loga ves in v občini Vernberg (nem. Raiach); Sreje v občini Sv. Jakob so tudi v nemščini še Srajach in one v občini Škocijan še Srejach. Srejane so nastanjenci v Sredi ali v Srednji vasi (Srejanьh = Srejah). Nekaj podobnega se je izvršilo v koroški slovenščini pri imenu Koviče (Lukowitz) v občini Vrhnja Vesca (Oberdörfel) v Celovškem okraju. Iz imena Lukovik ali Lukovica (Lauchfeld, porina) dobimo po znanem potu Lukoviče; ta trdi „l“ v začetku pa koroščina, sploh visoka gorenjščina izpreminja v „v“, n. pr. Vučež (nam. Lukež), Vasja ves (namesto Lasja ves, primeri nemško „Lassendorf“), in tako je iz Lukoviče menda nastalo „Vukoviče“ ter, če odstranimo na začetku tisti „v“, samo Koviče. —

Zanimiva je dalje tudi opomba, da Korošci namesto Maria Wörth ali Pörtschach izgovarjajo kar Marja Wirt in Pirtschach. To posebnost tamošnjega narečja, da namreč prehaja zaprti „e“ in tudi „o“ pred rom v „i“, nam je pojasnil pisatelj še na drugih vzgledih, n. pr. Kirz'n, Irl, Hirwast, schpirn namesto: Kerze, Erle, Herbst, sperren. Ti vzgledi se dajo še pomnožiti. Pri nas imenujejo n. pr. obrobek ali pasec pri srajčnega rokava zapestju, t. j. tisti trak, s

katerim je rob rokavov obšit, „pirkeljc“ (t. j. das Börtl); Vird pri Vrhniki je menda ravno tako Werd (poluotok) kakor v imenu Rudolfswert (Rudolfovo polostrov, t. j. Novo mesto na treh straneh obdano od Krke). Pravilna je pisateljeva opomba, da je krajno ime Jezerce (nem. Jesérz) izvedenka iz sloven. „jezero“ = See; aber man ginge fehl, wollte man es mit „Seedorf“ wiedergeben. Napačno je pa tole nadaljevanje: „In seiner ursprünglichen(?) Nominativform Jezerčani bedeutet der Name zwar „See-Leute“, aber nicht im allgemeinen Sinne „Seeanwohner“, sondern in dem besonderen „Vom See gekommene Ansiedler“. Moti se g. pisatelj, če misli, da je oblika „Jezerčani“ prvotna, pa da se je šele iz te oblike izcimila oblika „Jezerci“ ali Jezerce. Ravno nasprotno je res: iz jezerca izvajamo s priponko -jan, jezerčan kakor dobimo n. pr. iz Dunajec (Viennensis), Zagrebec (Zagrabiensis) drugotne oblike Dunajčan, Zagrebčan. Ljubljanec in Ljubljanka sta starejši obliki nego Ljubljančan in Ljubljančanka. Naravnost iz „jezero“ dobimo s sufiksom -jan le „jezerjan“, kakor iz „gora“ najprej le „gorjan“, a iz tega tudi „gorjanec“.

Dalje našteva razpravljatelj ona redka krajna imena, ki se naslanjajo na živalska. Da je Krotna vas (Krotendorf) analogna z Žabjo vasjo (Froschdorf) je sicer nekoliko verjetno, prav dognano pa vendar ne. Primeri Krotendorf v Grebinjski občini (slov. Mrkovje). Barendorf ne morem prav verjeti, da ima svoje ime po medvedih, kakor n. pr. Bärenheim (Medvedjek), Bärenberg (Medvešček) ali Bärenthal (Medvedje); verjetneje se mi vidi, da je ime posneto po osebno imenu „Bero“, torej (das Dorf des Bero), dasi seveda to osebno ime prvotno ni nič drugega kakor Bär. Primeri osebni imeni Vuk in Wolf. — Goro in dol moramo pač razločevati od vasi in naselbine, medvedje bivajo v brlogih po gorah in goščavnih dolih, mož Bero ali Vuk (Wolf) si pa zgradita naselbo (selo, vas). —

(Dalje prihodnjič.)

Ko je bil dospel na vrh klanca, se je ozrl naokrog. Pred njim se je širilo polje, ovito v meglo, in po sredi cesta, bežeča v noč, a tam nekoliko na levi so se svetlikale luči — tam je ležalo Zapolje — rodna vas. Nič veselega ni čutil ob pogledu nanjo, šele ko se je ozrl nazaj doli po klanecu, proti tistim trem hišam v Podmostju, je položil krsto na tla, sedel nanjo in se zagledal v tisto zadnjo, tretjo hišo, popolnoma tam pod hribom, iz katere je žarelo v noč dvoje razsvetljenih oken . . .

„Katinka —“

Čisto tiho je izrekel, a oči so mu zasijale prešerno in začutil je sladkost plahega upanja, ki ga je nosil v duši noč in dan . . .

(Dalje prihodnjič.)

Črtice o krajnih imenih.

Spisal L. Pintar.

(Dalje.)

Tudi to mi ne gre v glavo, da bi bilo „Pernách“ toliko kot „Bäreneiche“ (Medvedji hrast?), zlasti pa mi ni prepričevalno utemeljevanje te trditve z različnim in izjemnim naglasom. Pisatelj pravi: „Das -ach ist in diesem Namen nicht wie in zahlreichen anderen, z. B. Pörtschach, Görtschach, Dellach die slawische Lokativendung, sondern, wie schon die abweichende Betonung lehrt, ein selbständiges Wort“. — Če ta naglašeni -ach v besedi Pernách hoče biti ne lokalova končnica, ampak samostojna beseda, tedaj imamo pred seboj zloženko, zloženske pa so, kolikor vemo, sestavljene tako, da je drugi del osnovnica (Grundwort), prvi pa določilnica (Bestimmungswort); dalje je tudi znano, da ima praviloma določilnica krepkejši poudarek od osnovnice, da bi torej sestavljenka Pernach (= Bäreneiche, Medvedji hrast) morala imeti svoj naglas na prvem zlogu, t. j. na določilnici. Sicer pa sploh nemščina z naglasom navadno ne sili na drugi, ampak na prvi konec besed. Pernách (ne Pérnach) je torej, če hoče biti nemška beseda, glede

naglasa zelo čudna in neverjetna oblika. Ta izjemni naglas na drugem zlogu bi se po mojem mnenju še vedno lažje dal razlagati iz slovenskega množinskega lokala nego iz nemške sestavljenke. Primeri Cerkljäh (iz Cèrkovljánh), Dupljäh (iz Dupljánh), Zvirčäh (iz Zvirčánh), dočim je v nemščini -ach vseskozi nenaglašen, bodisi da je kolektivna končnica za razne gozdiče in lesovja (n. pr. das Birkach brezje, das Dórnach trnje, das Weidach vrbje, das Zaínach protje ali šibje, i. t. d.), bodisi da je „die Ach“ (voda, reka), n. pr. die Áltach (stara voda), die Weißach (Bela) i. t. d. — Morda tiči v imenu Pernách celo kaka kontrakcija: Pernojah, Pernajah, Pernáh, kakor n. pr. v gospojà = gospá ali v pojas = pàs i. t. d. —?

Naslednji odstavek našteva krajna imena, ki so osnovana na podlagi osebnih imen. Da je Arndorf (Vrpja ves) iz Aribindorf (= Dorf des Aribo), je dosti verjetno. Vrpja iz Varbja. — Primeri n. pr. Rigarja ves, Riegersdorf (= Dorf des Richari), Limerja ves, nem. Limmersdorf (= Dorf des Limmer = Limpert = Lindprecht). Tudi Augsdorf (Uga ves, kontrahirano iz Ugova ves) das Dorf des Haug od Hug — po odpadu začetnega „h“, t. j. po izgubi aspiracije je popolnoma verjetna razlaga. Sploh so imena krajev, sestavljena v drugi polovici z -dorf, v svoji prvi polovici osnovana izvečine na osebnih imenih dotičnih kolonizatorjev, t. j. starejšin došlih naselnikov. V kranjščini „vas“ (v koroščini „ves“) determinirana s spredaj stoječim posesivnim pridevnikom, ki je iz dotičnega osebnega imena izveden ali s sufiksom -jъ (Štepanja) ali s sufiksom -ovъ (Štepanova vas, Stefansdorf). Tako je na primer menda Gozdinja ves (Köstendorf) pravzaprav Gostinja ves od osebnega imena Gostin (t. j. podaljšanka iz „gost“ hospes, kakor „gospodin“ iz gospod ali „zlatarin“ iz zlatar) = Gostinova vas. Köstendorf iz Gostendorf s preglasom v prvem zlogu in trdim konsonantom v začetku, kakor n. pr. v imenu Pirk (Breza) ali v Köttmannsdorf (Kotmara ves iz Godemarova ves, das Dorf des Godemar). Primeri n. pr. Dietersdorf = Dietrichsdorf (Ditrihova vas), Lasselsdorf = Lazlawisdorf (Ladislavlja ali Ladislavova vas.) Podobne sestave osebnih imen kakor z -dorf nahajamo n. pr. tudi s -stein v pomenu Schloß, Burg (grad), torej Arnoldstein, Arnoldov grad, Dietrichstein, Ditrihov grad, Ditrihova trdnjava i. t. d., ali pa z -burg, n. pr. Riegersburg iz Rudigerspurck (Rudigerjev grad), ali Mannsburg iz Mengosburch ali Mengispurch (Meingosburg) = Meingostov grad, t. j. Mengeš, Radkersburg iz Radegoyspurg = Radegojev grad i. t. d. — Glede Hugove vesi je še pripomnil razpravljatelj: Wenn die Slowenen heute Loga ves statt

Uga ves, d. i. Dorf des „Ug“ = Hugo, schreiben, so ist dies eine mißratene Übertragung der Dialektform in die Schriftsprache. Tej pripombi bi jaz tole oponesel: Ponesrečeno in pokaženo bodisi glavno je vendar le to, kako da tamošnji narod splošno govori. Če pravijo vsi vprek Loga ves in prav nobeden Uga ves, tedaj nam kaže za narodom pisati in govoriti Loga ves, razlagalcev naloga pa je, da nam take dialektne izrodke pojasnijo. Kot analogon bi utegnili navesti iz gorenjščine „gvala“ (= glava), „ta pral“ (der richtige), „Lavtižar“ (Balthasar ali Waldhauser), Lavtarski vrh pri Bukovščici in Valtarski vrh v Poljanski dolini, „glavt“ (Gewalt); primeri Zbornik Mat. Slov. II, 32.

Glavno načelo pa, kadar hočemo razlago kakega krajnega imena nasloniti na osnovo osebnega imena, nam mora biti to, da smo kolikortoliko bodisi po zgodovinskih pričah, bodisi po notranjih razlogih uverjeni o pristnosti takega osebnega imena, da si v svrhu razlage torej kar na slepo ne izmišljamo osebnih imen. Če se pa držimo tega pravega načela, tedaj se nam razlaga krajnih imen Techelsberg in Techelweg, češ, da imata v sebi slovansko osebno ime „Tehola“, nikakor ne more zdeti verjetna. Za pristnost tega osebnega imena nimamo prav nobene zgodovinske svedočbe. G. Lessiak pravi: „Techola, eine Weiterbildung zu Tech, das etwa soviel bedeutet als Trost, Tröster und häufig als zweiter Bestandteil in Zusammensetzungen erscheint, z. B. in Vojtech.“ — Res je, da pozna n. pr. srbščina poleg prostega moškega imena Vuk tudi podaljšanko Vukola, toda če hočemo imeti podaljšanko „Tehola“, moramo najprej dokazati pristnost oblike „Teh“ — s pomenom tolažba, tolažnik. S pristnostjo te oblike pa žalibog ne more biti nič. Res je, da nahajamo v nemščini pogostokrat ime „Trost“; tudi po naših krajih je priimek „Trošt“ zelo razširjen, toda moti se, kdor misli, da je tako ime kaj sorodno z romarskim krajem „Maria-Trost“ (t. j. Marija tolažnica) ali sploh z abstraktnim imenom Trost (tolažba), ampak priimek „Trost“ (vprav „Drost“, višji opravnik) pomeni toliko kot stolnik (der Truchseß) in nič drugega. Sicer pa niti „uteha“ niti Trost (tolažba) kot kolikortoliko abstraktna menda nista sposobna, da bi ju izrabljali za osebna imena in za sestavljenko Vojteh (Adalbert) nikakor ne morem verjeti, da imej kaj zveze z utêho (Trost); če bi pa kdo trdil, da Vojteh ni nič drugega nego vojevoda (Herzog, στρατηγός, exagitor exercitus), t. j. voj + teng, bi mu, če bi zaradi nekaterih pomislekov tudi morda naravnost ne pritegnil, vsaj tudi ne ugovarjal, vsaj Adalbert (Athalberaht,

svetlorodni, po plemenu odlični) je bil naravno vojevoda svojega plemena, svojega naroda. — —

Pa recimo, da bi bila pristnost osebne imena „Tehola“ z listinskimi pričami dokazana, vendar še ne moremo priti iz tega imena do pravilne razlage krajnih imen, ki jih imamo tu v mislih. Če n. pr. iz Tehola s priponko -ica izvedem obliko „Teholica“, tedaj je to še vedno osebno ime s pomenom „mali Tehola“ (der Knirps Tehola); za izvajanje krajnega imena iz osebne potrebujemo še neke posredovalne stopnje, namreč posesivnega pridevnika „Teholji“ ali „Teholov“, „Teholin“ — in iz tega šele dobim s sufiksom -ica „Teholja vas“ ali „Teholjica“. Primeri: Radovljica = Radovlja vas (das Dorf des Rado). Tako nekako se vrši po gotovih bolj ali manj pravih stopnjah vsako izvajanje imen, „wenn anders die Deutung keine bloße Spielerei sein soll“. —

Utegnil bi zdaj reči kdo: „Samo zametuješ in izpodbijaš — povej rajši, kako pa ti razlagaš ta imena!“ Kaj naj odgovorim na to? — Najkrajše je: „Non liquet“. Hipotez bi utegnili postaviti več, pa si nobene ne upam dokazati niti do prepričevalne jasnosti, niti samo do približne verjetnosti, ker prvič ne poznam krajev samih, drugič pa tudi nimam ni rahlega dozdevka, po kateri poti bi se dale razne oblike spraviti v sklad. — Holbice (Techelweg) ima baje listinsko obliko „Techlebich“ (XIII. stol.), a Teholica (Techelsberg) baje „Tohelach“ (XII. stolet.) — in kjerkoli začneš, se ti ustavi — tedaj pa je najboljšo počakati ter reči: „Samo to vem, da se razlaga iz osebne imena ne dá dokazati“, in to je že tudi nekaj napredka, če iz zagate pridemo zopet na prosto plan. —

Zelo čudno se pa mora človeku zdeti, če kdo išče za krajnimi imeni Hodiče (Keutschach), Trabenče (Trabenig), Dražinca (Drasing), Konatiče (Kantnig) podstavo osebnih imen, kajti vedeti je treba, da se s priponko „-jan“ izvajajo praviloma stanovniška imena le iz lokalnih pojmov, t. j. le iz krajnih imen, n. pr. grad, grajan; gora, gorjan; dol, doljan; gorica, goričan i. t. d.; dvomljivo pa je, da se li izvajajo sploh kdaj z imenovanim sufiksom stanovniška imena iz osebnih imen. Savljan se more izvajati menda le iz imena reke „Sava“, ne pa iz osebne imena „Sava“ (Sabbas), Novljan le iz imena mesta „Novi“, ne pa iz hipokorističnega osebne imena „Novo“ (= Novak), Novljani so torej le prebivalci Novega, ne pa Novovi ali Novakovi ljudje. Dražan je doma iz Drage, a ne morda Dragov (t. j. Dragičev ali Dragotinov) človek i. t. d. Tedaj morajo potemtakem menda Hodiče, Trabenče, Konatiče biti le sta-

novniška imena, osnovana na podlagi krajnih imen *Hodik, *Trabenik in *Konatik. Drasing pa utegne biti Dražinik (masc.) poleg (femin.) Dražinica, oziroma Dražnik in Dražnica iz „draga“ (t. j. jarek, dolinica), in sicer ali naravnost iz samostalnika z avgmentativnim sufiksom, kakor n. pr. dol, dolina, dolinica; (*leda, rus. ljada) ledina, ledinica; tako tudi: draga, dražina, dražinica, ali pa preko pridevnika „dražen“ (t. j. jarugast) Dražnik; Dražnica kakor iz „breza“ preko pridevnika „brezen“ Breznik in Breznica. (Primeri: Jelnik Jelnica, Lipnik Lipnica, Osojnik Osojnica i. t. d.) — Pri imenu Kranzelhofen je pa ravno nasprotno; tu nam nikakor ni misliti na Kranzel (venec), češ, da se ime nanaša „auf die ursprünglich vielleicht kreisförmige Anlage der Siedlung“, nego marveč po stari listinski obliki XII. stol. „Cranzlawesdorf“ sodečim nam je misliti le na osebno ime Cranzlaw (morebiti Kronoslav), torej *Kronoslavlja vas.

Pričica ne more biti iz „priča“ (Zeuge), tudi tedaj še ne, če vzamemo izraz Priča za lastno osebno ime, kajti tedaj bi bil Pričica le mali Priča, nikakor pa ne Pričeva vas (die Siedlung des Priča), kajti sufiks -ica, pritaknjen gladko na samostalnikovo deblo, napravi iz njega samo deminutivum, sicer pa ostane pri prejšnjem pomenu, n. pr. ptičica je še vedno ptica, samo majhna, pač pa se izpremeni pomen, če vzamem za podlago dotični pridevnik ter napravim na pr. ptičnica (kletka). —

Jaz bi si krajno ime Pričica razlagal takole: Kakor imamo iz dąbr dąb, iz bratr brat, iz ząbr ząb, tako si lahko mislimo iz „prik“ = strm (steil, jähe) za končni r prikrnjeno in okrajšano obliko „prik“. Iz tega pridevnika prik (strm) pa dobim s priponko -ja samostalnik „priča“ prav kakor n. pr. iz plosk plošča (Platte), ali iz pust pušča (Einöde), ali iz brat + ja braća (die Brüder). Vsaj imamo še drugih po pomenu sorodnih krajnih imen, n. pr. Strmec, Strmol, Strmica i. t. d. Potemtakem bi bila Pričica majhen, strm navzdolek, v strmem bregu ležeč kraj, reber. Fiat applicatio! Vsaj imamo poleg Pričice pri Porečah še drugo vas istega imena, ležečo v občini Kriva vrba. Kaj imata oba kraja po svoji legi skupnega, podobnega med seboj, da sta dobila isto ime? Jaz krajev ne poznam, govorim samo o možnosti slovniške in logično pravilne razlage. — Žale izvajati iz precej abstraktnega pojma „žal“ (Leid, Kummer), to tudi nikakor ne gre, taka posiljena razlaga je zares žalostna. — Pokaj bi se silili za abstraktnimi pojmi, ko nam je vendar na razpolago konkretnih, n. pr. „žal“ (ripa, glarea); pa tudi z „žal“ (sepulcrum) bi pri razlagi laže izhajali nego s prežalostno žaljo.

Končno pa še Došniče (Töschling) iz osebnega imena Chodoch, pa Hodiče (Keutschach) tudi iz istega osebnega imena!? — Došniče in Hodiče naj bi bila takorekoč brata blizneca, to se mi pa vidi kljub tistemu ublažilnemu „vielleicht“ nekoliko predebelo. V primeri s tem pa že slovenskemu „učenjaku“ tudi razlago „Gozdanje (Wald-dorf)“ prav lahko izpregledamo. Za „Hodiče“ smo zgoraj trdili, da je to stanovniško ime iz krajnega imena *Hodik, prav analogno mislim, da je tudi „Došniče“ stanovniško ime iz krajnega imena Dosnik. Kaj, ko bi pomenilo ime Dosnik na desno ležeč kraj, kakor je n. pr. Šujica (Švica) toliko kot naselbina na levo? — Levo in desno hodi pri določevanju krajev tudi v poštev. — досѣнь = десѣнь (dexter), мовѣ (sinister). Fiat applicatio! Krajno ime Dosnik je baje po listinah ugotovljeno. Iz Dosnik dobimo s priponko -jan stanovniško ime Dosničan (досѣничанинъ) v množini: Dosničane (Dosniče), Dosničan (Dosnič), Dosničанинъ (Dosničam), Dosničанинъ (Dosničah). Sicer bi pa tudi lahko utegnulo ime Dosnik (kakor Jelnik, Gabernik, Hrastnik) biti ime gozdiča. —

Še marsikaj bi imel pripomniti k tej ali oni razlagi, toda za enkrat to zadostuj. Napisal sem te črtice z namenom, da vzbudim pri naših ljudeh pozornost in zanimanje za pametno in pravično razlaganje krajnih imen po slovenski domovini. —

II.

Ravno isti koroški deželjan in raziskovalec krajnih imen dr. Lessiak je napisal kot dodatek k že zgoraj imenovani Scheiniggovi programski razpravi tudi v izvestjih zgodovinskega društva za Koroško („Carinthia“ 96. letnik [1906] str. 129) članek z naslovom „Ein Beitrag zur kärntischen Ortsnamenkunde“. Ne vem sicer, ali je imel že g. pisatelj tedaj moje naznanilo o Scheiniggovi razpravi (Ljublj. Zvon XXVI, 629) pred očmi ali ne; zanimivo je vendar, da se v nekaterih razlagah precej strinjava, n. pr. Kirschenteuer (strojarji krzna), Hundsdorf, ne Pasja ves, ampak Psinja (t. j. Psinova) ves, das Dorf des Ansiedlers namens Psin oder Psina, torej v nemščini ne Hundsdorf, ampak Psinsdorf ali Psinesdorf(?); Vava ne iz val (unda), ampak iz „lava“ (luža) i. t. d. Toda z nekaterimi drugimi njegovih razlag se pa ne morem zadovoljiti, dasi smatram v njih priobčene podatke za važne. Važno je n. pr. izvedeti, da Rožani ne pravijo Bajtiše, ampak Bajdiše (Bajdoše), še važnejše bi pa bilo za razlago, ako bi nam bila gospoda Scheinigg in Lessiak povedala, ali je to krajevno ime singularno ali pluralno, da vemo

potem po splošnih razlogih soditi, ali naj bo to vajdova naselbina ali pa naseljeniško ime, izvedeno iz pravega lokalnega imena, kajti iz osebnih imen se po moji sodbi **ne** izvajajo stanovniška (podložniška) imena s sufiskom „-janinъ“. Razlaga, da je Bistrica „Siedelung an einem Bistra-bache“ je res nekoliko netočna, češ, da bi utegnil potem kak preprostež misliti, da je Bistrica od potokovega imena (Bistra) izvedeno krajno ime. Iстина pa je, da je i Bistra i Bistrica oboje le potok ali reka in da se zaradi tega kraju pravi vedno le **na** (t. j. ob) Bistrici (**an** der Feistritz). Primeri Trubarjev Zbornik str. 265.

Če je Kappel iz lat. capella, bi bilo tudi ime Gabel lahko iz srednjelatinskega „gabela“, kraj, kjer se mitnina ali carina pobira; primeri krajna imena: Col, Colnarji, Mota, Mauten, Harmica (Hermitz na Moravskem). — Glede menjave med g in k, ki res ne odgovarja pravilu, treba vendar primerjati Gottschee in Kočevje poleg Hočevje, odkoder zopet Gottschewer, pa Kočevar poleg Hočevar. Iz glagola „kobaliti“ (a cavallo) pa po moji sodbi nikakor ni začenjati razlage, prej bi mislil na srvn. „kobel“ (enges Haus, Hütte), dasi tudi to ni verjetno. Gablern pri Doberli vesi je pa stanovniško ime (dat. plur. od Gabler, t. j. tisti, ki z rogovilami (Stellgabel, ames) pri ptičji lovi mreže razpenja. Ali so lovanke lovne zanke? Verjetnejše se mi zdi, da z limankami ali z mrežami zastavljena lovišča ali tene-tišča (Vogelherde), ptičje lovnice. — Tako bi si jaz mislil zvezo. Ali je kaj na tem, je pa še vprašanje.

Da Ždovlje (iz Židovlje), nem. Seidolach, nikakor ne more biti Zadole (Hintertaler) in da je to popolnoma ponesrečena rekonstrukcija, v tem moramo g. Lessiaku brezpogojno pritrditi. Stare listine 13. stoletja imajo obliko „Sidolach villa“. Množinski lokal kaže na stanovniško ime, izvedeno s priponko „-jan“ iz pravega krajevnega imena, in epentetični „l“ pričuje, da se je moralo to krajno ime v svojem deblu končevati na „v“, in po tem se dá sumiti, da je bilo tako krajno ime iz „žid“ ali „židek“ (— vlažen feucht, močvirnat morastig) izveden samostalnik Židáva. Primeri **močava** der Moorgrund. — Če se naglas umakne, postane prejšnji „a“ v nenaglašnem zlogu „o“, tedaj Židova kakor Dóbrova iz Dobráva. „O“ pa utegne vseeno ostati, tudi če naglas pri nadaljnjem izvajanju skoči na svoje prejšnje mesto nazaj. Iz pravega krajnega imena Židova pa je s priponko „-jan“ napravljeno naseljeniško ime Židovlje ali Ẓ̣̌dóvlje iz Židóvljane (жидовлянинъ, incola loci humidí). Ali se z razmerami taka razlaga tudi ujema? Fiat applicatio! Če se ne, in tudi ni mogoče, da bi se sploh kdaj bilo to ujemalo, tedaj moramo

iskati nove razlage, toda predlog „za“ pustimo pri tem iskanju v miru. — Da bi pa z g. Scheiniggom stanovniško ime Ž'dovljè (gen. Ž'dovlján?) izvajal iz osebnega imena *Žid (der Erwartete, Desiderius —?), od tega me odvrča prvič pomislek, da se s sufiksom „jan“ izvajajo stanovniška imena menda le iz pravih krajnih, ne pa tudi iz osebnih imen. Po mojem domnevanju bi se Židovi ljudje imenovali le Židovci, ne pa Židovljani. Drugič pa tudi osebno ime Žid z zgoraj naznanjenim pomenom ni niti dokazano niti sploh verjetno; (osebna imena so Židimir, Židislav). Če bi hoteli to krajno ime spraviti v zvezo s stsl. židati (warten), bi morali prej izkombinirati samostalnik *židova (die Warte, ostraž, čakališče).

Pomankljivost Scheiniggovega dela, pravi pisatelj, se kaže v tem, da pušča čitatelja o narodnem poznamenovanju krajev in o narodnem izgovoru imen, zlasti pa o prepozicijskih izrazih, s kakršnimi se prosto ljudstvo skoraj izključno izražuje, večidel na nejasnem; vsaj nam postane v mnogih slučajih krajno ime šele s tem jasno in razumljivo, če je slišimo v raznih zvezah kot odgovor na razna vprašanja. To je res; žalibog pa, da nam isto nedostatnost kažejo tudi dr. Lessiakovi podatki. Tako n. pr. ostanemo po njegovih podatkih še vedno na nejasnem glede krajnega imena Homölitich (slov. Šmolič, kakor piše Gemeindeflexikon, ali po Scheinigggu Hmeljice, Homéliče in po Lessiaku Homéljše). — Da tiči za tem krajnim imenom rastlinsko ime „hmelj“ (humulus), se mi zdi izmed vseh možnih domnevkov še najverjetnejši, kajti poleg хмѣль je spričo latinskega „humulus“ oblika хмѣль (madž. „komló“) dokaj verjetna. Primeri хортви in хѣтви, тогда in тѣда. — Iz privednika хмѣльнѣ sta nam samostalnika „hmeljnik“ (Hopfenfeld, lupuletum) in „hmeljnica“ (Hopfengarten) prav razumljiva, mogoča je pa po analogiji oblik: „borik“ (pinetum), „brezik“ (betuletum), „bukvik“ (fagetum), „grabrik“ (carpinetum), „drenik“ (cornetum) i. t. d. tudi oblika „hmeljik“ (lupuletum). Glej Mikl. Vgl. Gr. II. § 125, III. — Zdaj pa nastane vprašanje, ali govori prosti narod „v Homéljčah“ ali „v Homéljšu (oziroma v Homeljšu), kajti v prvem slučaju bi bilo to stanovniško ime Homéljče (pravzaprav Həmeljče, t. j. хмѣльчяне, die Anbauer eines Hopfengefeldes), v drugem slučaju pa „Hmeljšiče“ (das Hopfenfeld). Z obliko „Smolič“ pa sploh ne veš kaj začeti. — Weizelsdorf je napravljeno po osebnem imenu „Weizel“, torej das Dorf des Weizel, kakor Svétinja ves po osebnem imenu Svétin, torej Svetinova ves; samo zveze med imenom „Weizel“ in Svetin še pogrešamo.

(Konec prihodnjič.)

„Pa kako. da je vzel ta človek iz mesta ravno to Katinko?“ je modroval in ugibal Urbanovec, a Anževka mu je to zagonetko na kratko razrešila:

„Saj veš, ničvrednica je in gotovo sta se spoznala kje v mestu! . . .“

Tudi Katinka je vedela, kako govorijo in mislijo o njej, in slonela je često, zamišljena v žalostne misli, pri oknu pozno v noč . . . gledala gori po klancu in na polje, oblito od mesečine, raztezajoče se tja proti hribu, kjer je ležalo Zapolje — kraj in začetek njenega trpljenja . . . Mislila je na vse, kar je križalo njena pota, a najjasneje je vstajal pred njo župnik Anton s svojimi resnimi, skoro osornimi očmi tam na samotni dolenjski fari, ki ji je tolikrat prigovarjal, naj ne misli na Zapolje, na nje, ki je niso in je ne bodo nikoli ljubili . . .

A Katinka je nosila v srcu sladko skrivnost: pred leti že ji je kanilo v dušo . . . česar ni mogla pozabiti in kar jo je privabilo nazaj med nje, ki se jih je tako bala . . .

(Dalje prihodnjič.)

Črtice o krajnih imenih.

Spisal L. Pintar.

(Konec.)

ri nemškem imenu „Sabosach“ je po mojem mnenju gosp. Lessiak dobro opomnil, da „Zaloge“ gotovo ne more biti prava književna oblika, češ da le v tem slučaju, če bi narod sedaj govoril „Zavoje“, kakor n. pr. govori „noje“ za „noge“, da le tedaj bi bilo mogoče nastaviti v pismenem jeziku obliko „Zaloge“. Ko pa dalje pravi, da more biti „Sabosach“ v pismeni slovenščini edino le „Zaloze“ ali v koroščini „Zavoze“, mu pa zopet ne morem pritrditi, kajti v tem slučaju je zame odločilne važnosti ta pomislek, da mora množinski samostalniik „Sabosach“ za nas reprezentirati vsekakor le naseljeniško ime (v koroščini) „Zavožah“, v naši pismeni slovenščini pa „Založah“, izvedeno iz pravega krajnega imena „Zalog“ (Hinterwald), torej „v Založah“ (въ заложаньхъ, bei den

Hinterwäldlern). — Glede „Sabosach“ in „Zavožah“ primerjaj „Friesach“ in „Brežah“ (брѣжане die Bewohner eines Ufers oder Bergabhanges) ali „Žabnica Safnitz“ ali „Luže Lausach“ i. t. d. —

Tudi v Olšiški občini na Gorenjskem imamo podobno krajno ime „Zaloše, Salosche“, ki bi si je jaz razlagal kot vzporednico za „Založe“, kakor je „Zaloh“ (Salloch) vzporednica za „Zalog“, torej Zaloh-jan (Zalošan) in Zalog-jan (Založan). — Gemeindelexikon za Koroško ima sicer na 22. str. „Zavoce“, toda v registru na 171. str. „Zavoze“. Prvo obliko bi utegnil kdo, če bi bila istinita, tolmačiti za „Zaloke“ (nom. plur. od zaloka die Waldwiese. Pleterš. II, 849), pa je menda zmota; vpraša se, ali bi se dala druga oblika „Zavoze“ tolmačiti kot Zalogi“ (nom. plur.) die Hinterwälder. Potem bi rešili v razlaganju baje(?) narodno obliko „Zavoze“, da bi nam ne bilo treba segati po stanovniškem imenu „Založe“. — Ali je loze = logi (nemora)? Primerimo samostalnik „loza“ der Niederwald (Pleterš. I, 534) pa „kraj: Zakraj (Zakrajšček) = gozd: Zagozd = gaj: Zagaj (Zagajšček) = log: Zalog (Založan) = loka: Zaloka (Zalokar) = brdo: Zabrdo (Zabrdnik) = loza: Zaloza.“ Pravilna sorazmerja! A jaz vendar še dvomim nekoliko.

Opomba, da mestnik od „Resnik“ ne more biti „Resencu“, ampak samo „Resenci“ (oziroma Врѣсныцѣ), češ da bi se potem ne dal razlagati prehod iz „k“ v „c“, ta opomba se mi zdi upravičena. Primerjaj v spodnjerožanščini „na potocə“ (потоць), a v zgornjerožanščini „na potoce“ (пороцѣ). Seveda moramo priznati, da se je g. Scheinigga pri tem mehanično ravnal po § 169. Levčevega slovenskega pravopisa, a priznati pa moramo tudi, da je mogoče le „na travniku“, nikakor pa ne „na travnicu“ (namesto на травницѣ). Če ima pa sedanji Gemeindelexikon poleg „Reßnig“ (m.) slovensko obliko „Resenca“ (f., t. j. Re snica), si bomo razlagali to na enak način, kakor n. pr. Bazovik poleg Bazovica ali Jelovec poleg Jelovica (gozd, gaj, log ali pa hosta, loza, šuma). —

Da se „Belščica“ ne izvaja direktno iz „bel“, ampak iz nekega od „Bela“ (Vellach) izvedenega pridevnika „Belski“ (v koroškem narečju „Biauščə“), torej „Belščica“ = Belska gora (planina), to je jasno. Enako „Begunščica“ = Begunska gora (planina) ali „Fužinščica“ = Fužinska voda (F. reka) i. t. d. Obširneje o tem se je razpravljalo v Trubarjevem Zborniku stran 265 nasl.

Da kolektivni sufiks v nemškem imenu Dornach ni „-ich“, ampak „-ach“, to je samo ob sebi razumljivo. in je pri Scheiniggu gotovo le lapsus calami, zapisalo se mu je — niti na to ne bomo

mislili, da ga je zapeljal podobno kakor „-ach“ uporabljeni sufiks „-icht“, n. pr. das Dickicht goščava, das Röhricht trstje, das Tannicht (Tannich) hojčje i. t. d. Kakor slovenščina s sufiksom „ije“ iz imen dreves in rastlin sploh napravlja kolektivnike, tako jih nemščina s sufiksom „-ach“, n. pr. trnje das Dornach, brezje das Birkach, jelšje das Erlach, smrečje das Feichtach, hrastje das Eichach, lipje das Lindach, véjije das Astach, grmovje das Staudach (od tod priimek Staudacher), jelovje ali hojčje das Tannach, vrbje das Weidach, tako tudi od viharja ali od plazu poronjeno, t. j. prevrnjeno in podrto drevje das Ronach oder Windwurfholz (od tod priimek Ronacher) i. t. d. Med take kolektivnike pa seveda ne spada n. pr. krajno ime Weisbriach v Šmohorskem okraju, marveč je to stanovniškega imena Višprijane slovenski lokal Višprijah (iz prvotnega Višprijanah) in je v starih listinah zabeležen v obliki „Wizpriach, Wispriach“ (Jaksch, Monumenta II, 253). Za podlago takemu stanovniškemu imenu pa služi menda stsl. *въисирь* (supra, zgoraj), tedaj bi bili Visprijani tisti, ki više gori stanujejo, t. j. višani ali visočani (*ὅτι ἄνω*, qui supra sunt). Tisti dostavek v listinah „Wizpriach alpes cum nemoribus“ bi pričal že za višavo. Ali so morda Nizale (Nieselach) v občini Sv. Steben na Zili tudi nižavljani ali nižani (*ὅτι ὑπότω*, qui infra sunt, ki niže doli stanujejo). Fiat applicatio! Dobro je torej treba razločevati, kedaj je s končnico „ach“ izražen nemški kolektivnik: n. pr. das Dornach, Trnje (neutr. sing.) ali pa slovenski množinski mestnik, n. pr. Trnovče (lokal Trnovčah), v katerem je menda razumeti stanovniško ime (plur.) izvedeno od lokalnega „trnovik“ (Dorngebüsch), — das Latschach ruševje (Zwergkieferholz) n. sing. ali pa Latschach Ločani (loc. plur.), t. j. stanovniško ime iz krajnega imena „loka“. Takih slovenskih lokalov od stanovniškega imena izvedenih v obliki Latschach imamo na Koroškem kakih šest: Loče pri Brdu in Loče pri Sv. Stebnu na Zili v Šmohorskem okraju, pa Loče pri Otmanjah v Celovškem okraju, dalje Ločani pri Ugi vesi v Rožu in Ločani (tudi Loče) pri Bekštajnu v Beljaškem okraju. — Če se ozremo tudi na stare oblike po arhivskih listinah, nam bo treba morda razlago od Latschach v posamnih slučajih nekoliko drugače zasukati, vobče pa vendar velja zgoraj podana razlaga. — Lonsach (Lonzach, Lonsach) [vide Jaksch Mon. IV, 2, 930] nam je čitati za Lončah (iz *лѡчаньхъ*), Laccendorf pa bolj kaže na osebno ime poglavarja nasselbine, tako da postane nekoliko dvomljivo, ali je res to sedanji Latschach pri Starem dvoru ali pa Latzendorf (občina Stall, sodni okraj Winklern). Za Latschach pri Otmanjah navaja Jaksch (Monum.

II, 211) listinsko obliko Loznach. Če ta oblika ni postala po pisarjevi zmoti (namesto Lonzach s starim hohnikom, t. j. лѡчахъ iz лѡчавъхъ), da bi bila torej pravilno zabeležena, tedaj bi jo menda morali čitati za Ločnah (Lóčnah). Ločna iz Lóčina (лѡчина) je nekak augmentativum samostalnika „loka (лѡка)“. Novomeščani imajo n. pr. v svoji bližnji okolici oboje: Loko nad mestom in nekoliko pod mestom Lóčino. — Primeri Landschach, vas južnovzhodno od Lipnice, in drugo z istim imenom jugozapadno od Knittelfelda. —

S tem naj končam posamezne stvarne toponomastične opombe, za zaključek pa nekaj bolj splošnega. G. Lessiak pravi o krajno-imenskih študijah približno takole: Ker je naša domovina z raznimi narodnostimi pestro naseljena, tedaj je naravno, da se nacionalni moment pri raziskavanju lastnih imen ne dá popolnoma izločiti, da se torej vedno vsiljuje nevarnost, da se znanstvo pomeša z narodno-političnimi dnevnimi vprašanji, pa iz tega da lahko nastanejo nespo-razumenja, ki utegnejo dovesti do često osebnih napadov. Na drugi strani pa strah, da človeka ne bi zvekli v politični vrvež in ga ne razkričali za izdajico naroda ali za šovinista, odvrača strokovnjake, da si ne upajo prav na to kočljivo poprišče, kjer bi morali svoje moči posvetiti delu, od katerega bi morda za plačilo dobili samo nehvaležnost. Vrh tega jim pa še nepoklicani, samouki šušmarji skazo delajo in resno znanstvo kvarijo, zlasti taki, ki jih vodijo gotove tendence in ki predmet svojega raziskavanja motrijo vedno skozi narodne naočnike, tako da jim je izid raziskavanja, kateri narodnosti da imena pripadajo, že vnaprej dognana stvar. Toda taki pomisleki nas ne smejo zmotiti, pač pa mora tisti, ki se za stvar zanimlje zgolj z znanstvenega stališča, svojo objektivnost tudi formalno izraziti, če se hoče izogniti vsakemu nespo-razumenju, — da pa prof. Scheinigga zadene očitek, da je v tem pogledu zgrešil potrebni takt, — da se torej ni čuditi, ako je njegova razprava doživela tako vehementne napade v dnevnih listih. Nihče da pač ne bo hotel trditi, da morajo krajna imena v Rožu (ali Rožni dolini), kjer je še danes znamenita večina stanovništva slovenska, da morajo rožanska krajna imena vsa čiherna biti nemškega izvira. Na razlagi „iz slovenščine“ torej ni spotikljaja, toda kar je moralo nacionalni čut Nemcev razdražiti ter jim vzbuditi misel, da gre tu za tendenčen spis v slovensko-narodnem zmislu, — vzrok temu je ta okolnost, da je postavil Scheinigg v svojem nemško spisanem sestavku ne le pri navedbi posameznih krajev (vasi in trgov, ledin in livad), ampak tudi pri nadpisih po-

glavij, pri imenih občin, kjer že sploh ni nobenega razloga za to, — slovensko obliko na prvo mesto, nemško pa dostavil v oklepaju ter s tem dal povod domnevi, da hoče slovenska imena proglasiti za edino oficielna, poleg katerih bi imeli Nemci kvečemu zgodovinski interes, — in da ne izkazuje nemškim oblikam tistega čislanja, ki ga večina imen spričo svoje visoke starosti i v jezikovnem i v kulturnem pogledu zasluži.

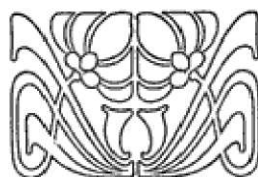
Tako g. Lessiak. K tem ekspektoracijam užaljenega narodnega ponosa bi si pa človek vendarle dovolil skromno opombico. — Da je ta programski spis sestavljen v nemščini, za to nam ne manjka razlogov, vsaj je izšel v nemških letnih publikacijah nemškega srednješolskega zavoda in je spisan (kakor g. Scheinigg sam poudarja) za letoviščarje in turiste, ki bi izmed sosednih Nemcev prišli morda obiskat južni slovenski Korotan. Da se pa pri navajanju imen izmed več oblik postavi na prvo mesto tista, ki je po svojem izvoru prvotna, na drugo mesto pa tista drugotna, ki je šele na podlagi prve nastala in se iz nje izcimila, to je po naših skromnih nazorih naravno in pravično. — Bodi mi dovoljeno razložiti to pravično načelo na konkretnem slučaju. Da je n. pr. Bistrica starejša od Feistritz in Borovlje starejše od Ferlach, to je popolnoma jasno, temu doslej še nikdar nihče ni ugovarjal in menda tudi ne bo, kajti Ferlach ni morda nemški kolektivnik, ampak slovenski množinski lokal stanovniškega imena „Borovljane“, t. j. Borovljah (iz Borovljanih), kajti epentetični „l“ v obliki Ferlach se iz nemščine nikakor ne dá razložiti, pač pa iz slovenščine. Nemški kolektivnik za borje ali borovje (Kieferwald), napravljen s sufiksom „-ach“, se glasi das Forchach ali Förchach (Schmeller I, 752), Borovljani so pa nastanjenci ob in v borovem gozdu. Podlaga stanovniškemu imenu je pa svojilni pridevnik, napravljen s sufiksom „-ov“, in zato se mi zdi neprimerno, če g. Scheinigg pravi: „das Suffix -janin tritt nicht immer unmittelbar an das Stammwort, sondern es wird ein -ov- eingeschaltet“. O kakem prostem vložku ali poljubnem vrinku tu pač ne smemo govoriti, ker tudi v jeziku ima navadno vsaka prikazen svoj razlog, na katerega se oslanja. Ko bi bil n. pr. Bor krajevno ime, kakor je, recimo, Breza (pri Veliki loki), Dren (pri Fari Kostelski), Dob (pri Brdu, pri Mokronogu, pri Višnji gori), Hrast (pri Jugorju, pri Vinici), Jelša (pri Kostanjevici, pri Litiji, pri Novem mestu, pri Trebnjem), Lipa (pri Brdu, pri Ribnici), Topol (pri Krškem, pri Ložu, pri Cerknici, pri Sv. Katarini), Vrba (pri Brdu, pri Radovljici) i. t. d. — tedaj bi si lahko mislili stanovniško

ime Borjani, prav kakor Brežani, Drenjani, Dobljani, Hraščani, Jelšani, Lipljani, Topoljani, Vrbljani i. t. d. Ker pa nimamo takega trdno ustanovičenega krajnega imena, ampak le pojem „borov log“, tedaj se mora glasiti stanovniško ime Borovljani, kakor so n. pr. Hrastovljani stanovniki Hrastovega dola (Primeri Carniola II, 141.) ali Drenovljani stanovniki na Drenovem griču i. t. d. — Če je torej Borovljah prvotna, Ferlah pa drugotna, iz one izcimljena, nemškemu govorilu šele prilagojena oblika, kakšna grozna krivica more to biti, če znanstvenik (ne kak šovinist in samopašen politikaster) postavi na prvo mesto Borovlje, potvorjenko Ferlach pa v oklepaj! —

Meni se zdi, da je g. Lessiak v svoji zgoraj citirani in sicer uvaževanja vredni ekspektoraciji pravo addresso zgrešil in da je neznanstvenemu nacionalizmu sledeč očital netaktnost Scheiniggu, opravičeval pa nekako tisti šovinizem njegovih napadnikov. Kako že pripoveduje tista stara basen o volku in jagnjetu, ki sta prišla k istemu studencu na pojilo? Meni hodi vedno tista basen na misel, kadar kaj takega čitam. Še nikoli nikjer od nikogar ni bilo n. pr. slišati — če izvzamemo šovinizem najnovejših časov —, da bi bili bodisi Rovtarji, bodisi Rožani Golici rekli kako drugače nego „Golica“, dandanes pa izvestni krogi dosledno in izključno pišejo svoj Kahlkogel brez kakega dostavka v oklepaju in po njih mnenju je vse to v redu in dostojno, če pa slovenski znanstvenik zapiše „Bistrica (Feistritz)“, ne pa „Feistritz (Bistrica)“, je že to vnebovpijoča žalitev. — Čudna je res ta nasilna poganska etika: eden naj bi smel kar tako na celem in kar nasiloma osvojevati, kar ni njegovo, drugemu bi se pa štel v greh, če bi poskusil to, kar je v istini njegovo, jè in je bilo, kar ljudje pomnijo, če bi poskusil to za svoje proglasiti! — —

Dobro si pa zapomnimo to, da je šlo tu samo za imena in za nič drugega, v ospredju stoji golo znanstvo brez nacionalnega šovinizma, pa ne pozabimo pravih etičnih načel, češ: kar boli soseda, tudi nam preseda, kar je pa njemu povšeči, moglo i nam bi ustreči. —

Hanc veniam petimusque damusque vicissim.

nog iz kopeli. Za pet ran! Zaveže si kamen v krilo . . . Zdaj sem šele razumela. Jezus, Marija! . . . Tekla sem, tekla, pa je že izginila pod vodo . . . kakor kamen se je pogreznila.“

Grabljica: „Sveta mati božja, tecimo!“

Ženske izteko proti pristavi, dekla tožeč za njimi.

Oder se izprazni. V ozadju je videti ljudi, ki hite ob obeh straneh pristave k ribnjaku.

Čuček priteče od desne, enakomernih, cepajočih korakov čez oder proti kolibi. Solze mu kapajo iz oči . . . levico tišči k prsim in z desnico se križa . . . venomer, križ za križem: „Oče naš . . . kateri si v nebesih . . . posvečeno bodi tvoje ime . . . pridi kraljestvo tvoje . . . zgodi se tvoja volja . . .“ Izgine v kolibo.

Zastor počasi pade.

Črtice o krajnih imenih.

Spisal L. Pintar.

novejšem času se je začelo pri nas prereševati vprašanje, kako naj pišemo sestavljena krajna imena; — malo pozno je prišla sicer ta diskusija na vrsto, a vendar je dobro, da je prišla vsaj prej, nego se natisne po letošnjem ljudskem štetju novi leksikon občin, ki potem ostane vsaj eno desetletje po šolah in uradih nekak oficijalen kanon za pisavo krajnih imen. — Pri tem pa je zlasti začela siliti na površje tendenca, spraviti v pravopis kolikor mogoče velikih začetnic, — tendenca, ki se mi ne zdi posebno opravičena. Nikakor ni moj namen mogočno-doktrinarno poseči v to preporno zadevo, češ, kakor da meni pristoji veljaški glas in da jo ravno jaz zmago-slavno rešim, vendar mislim, da ne bo neumestno, če izrazim proti navedenim modernim tendencam nekatere pomisleke, — no, pa tudi teh pomislekov ne nameravam objaviti zato, da bi potem kar tako-rekoč v strankarski razgretosti glasovali ali za „lex Levec“ ali za „lex Tominšek“, ali pa za pravilo, ki je hočem jaz nasvetovati, ampak zato, da si naši slovničarji in literarni veljaki po mirnem in treznem, ne prenačljenem preudarku razlogov pro in contra ustanove neko samostalno in istinito, ne pa morda s kako sofistovsko dialek-

tiko sugerirano prepričanje ter da izrazijo tudi drugi svoje pomisleke proti mojim, predno se proglasi od literarnega areopaga sankcionirano pravilo. —

Če vzamemo n. pr. imena Novo mesto, Regerča vas, Račje selo, imamo na vsak način pred seboj dve besedi in ravnati moramo z njima kakor z dvema besedama, prav tako kakor ju rabi tudi prosti narod še vedno, ki ju sklanja sicer vsako zase, pa seveda obe vzpored, torej: „od kod?“, odgovor: „iz Novega mesta, iz Regerče vasi, iz Račjega sela“ — „kam?“, odgovor: „proti Novemu mestu, proti Regerči vasi, proti Račjemu selu, v Novo mesto, v Regerčo vas, v Račje selo“ — „kje?“, odgovor: „v Novem mestu, v Regerči vasi, v Račjem selu.“ In tako sklanja prosti narod z Novim mestom, Regerčo vasjo in Račjim selom analogno večinoma vsa taka iz dveh besed obstoječa krajna imena, nikdar pa ne „v Novomestu, v Regerčavasi, v Račjeselu“ ali „iz Novomesta“ i. t. d. Potemtakem nikakor ne gre, da bi pisali oba dela skupaj kot eno besedo, na noben način torej ne Gornjigrad, Višnjagora, Novomesto, ampak le Gornji grad, Višnja gora, Novo mesto. —

Nemec ima v takih primerih, kjer imamo mi determinativne vzporednice (pridevnik s samostalnikom), večjidel le sestavljenke, n. pr. lipov cvet (Lindenblüte), učiteljsko društvo (Lehrerverein), obrtna zadruga (Gewerbegenossenschaft). Nemec sklanja v teh slučajih seveda le eno besedo, mi pa dve vzpored, torej: des Lehrervereines, učiteljskega društva, dem Lehrervereine, učiteljskemu društvu, bei den Lehrervereinen, pri učiteljskih društvih i. t. d. Kar velja pri splošnih apelativnikih, to velja naravno tudi za krajna imena, vsaj so vsa lastna imena pravzaprav samo izolacije splošnih imen, — samo osebitive občnih nazival. Če torej primerjamo slovensko vzporednico „Škofja loka“ z nemško sestavljenko „Bischoflak“, vidimo, da imamo mi sicer dve besedi, ki se vzporedno sklanjata obe, toda en sam pojem, — eno samo ime. —

Če sta pa dve besedi vzpored vendarle eno samo ime, nikakor ne gre, da bi pisali obe besedi z veliko začetnico, saj tudi Nemec ne piše „BischofLak“, kakor tudi ne „ÜberzeugungsKraft“, ampak le „Überzeugungskraft“. Zloženska je ena sama beseda in se kot enota sklanja, s pridevnikom determiniran samostalnik pa predstavlja dve besedi, seveda tesno združeni, ki se obe sklanjata, a sklanjata vzporedno, t. j. po spolu in številu uedinjeno. Kakor je pa zloženska eno samo ime, tako je tudi taka uedinjena dvojica besed en sam pojem, eno samo ime, ki ga je treba samo enkrat z veliko začetnico označiti

za lastno ime, torej le: Škofja loka, Novo mesto, Polhov gradec, ne pa: Škofja Loka, Novo Mesto, Polhov Gradec — in to brez razločka, ali je drugi del lastnega imena navadno občno ime (vas, gora, vrh), ali če se je dotični apelativnik že izprevrgel v lastno ime (Gradec, Loka, Videm). — Če se rabi torej apelativnik sam kot lastno ime, ga pišemo z veliko začetnico, če pa dobi predse determinativum (pridevnik), pišemo ta pridevnik kot celovitost imena dopolnjujoči del z veliko, apelativnik pa z malo, ker je ime kot ena celota za lastno ime že označeno v veliki začetnici pridevnikovi. Potemtakem pišemo: Slovenj gradec, Škofja loka, Laški videm. Marsikomu se bo morda zdelo to paradokсно, zlasti ker se je mnogim pisava dveh velikih začetnic v enem imenu že zelo priljubila, prav kakor so navajeni pri svojih podpisih dvakrat zapisati veliko začetnico, i pri krstnem imenu i pri priimku, češ kakor da bi bilo to dvojje popolnoma slično, kar pa v istini ni, kajti pri krajnih imenih sestojecih iz dveh besed imamo samostalniki in pridevnik v združbi, pri osebnih imenih pa dva samostalnika; krajno ime je eno samo ime, četudi dve besedi, naši nazivi pa sestojijo iz dveh imen, eno je osebno (krstno), drugo pa rodbinsko ime ali priimek. V rodbini sami se člani razločujejo le po osebnem imenu, izven rodbine v splošnem družabnem življenju pa se oziramo v prvi vrsti na rodbinsko ime, v drugi vrsti šele tudi na osebno.

Drugo preporno vprašanje je pisanje izkrajnoimenskih pridevnikov, ali jim gre velika začetnica ali mala, ali naj pišemo „ljublanski“ ali „Ljubljanski“. Če si mislimo, da smo začeli pisati lastna imena z veliko začetnico zato, da jih tem prej razločimo od splošnih apelativnikov, bi morali po doslednosti iz istega razloga delati razloček med pridevniki, ki imajo za seboj samo splošni apelativnik, in med pridevniki, ki so izvedeni iz lastnih imen, ter pisati prve z malo, druge pa z veliko začetnico, n. pr. volčja jagoda pa Vukov rječnik, oziroma Wolfov slovar, kopitarjevo dleto pa Kopitarjeva slovnica, škofova palica pa Škofova trgovina, zalaznikovo kovarstvo (doli insidiatoris) pa Zalaznikova kavarna i. t. d. Če pa velja to pravilo za eno vrsto lastnih imen, veljalo bi lahko tudi za drugo, torej tudi za izkrajnoimenske pridevnike, n. pr. loška hruška (die Holzbirne) pa Loška smojka (die gebratene Rübe von Bischoflak), poljsko orodje (das Ackergeräth) pa Poljska fara (die Pfarre Mariafeld), vaški prebivalci ali vaščani pa Vaški fantje (die Burschen von Watsch), gorska gosposčina (die Bergobrigkeit) pa Gorski mežnar (der Messner von Gora), dolinski kmet (kmet v dolini, dolinec, der

Talbauer, opp. hribovski kmet, Gebirgsbauer) pa Dolinski župan (Gemeindevostehar von Dolina) i. t. d. Lastna imena so sicer imena dežel in pokrajin ravno tako, kakor imena mest in vasi, vendar se mi zdi, da se lastnost lastnega tem bolj čuti, čim bolj se pojmu krči obseg, in nasprotno: čim večjega obsega je kako ime, tem manj lastno je čutiti, in tako se nam po mojem mnenju vidi Kranj (Krainburg) bolj lastno ime nego Kranjska (dežela). Če bi bilo torej treba take in enako se glaseče krajnoimenske pridevnike zaradi jasnosti in večje razumljivosti v pravopisu diferencirati, bi menda morali pravopisni razloček ustanoviti tako, da bi pisali „Kranjski“ (Krainburger) pa „kranjski“ (Krainer-, krainerisch), torej „kranjska klobasa“ (die Krainer-wurst) pa „Kranjski most (die Krainburger-brücke). Nadzornik je inspiciral ali ministerijalni svetnik si je ogledal kranjske gimnazije, namreč vse tri Ljubljanske, Kranjsko in Novomeško. Tako bi exempli gratia pisali, da so laški delavci zidali Laški kolodvor (v Laščah) in kočevski krošnjariji so se sešli v Kočevskem mestu i. t. d. Tako bi torej priredili naš pravopis, če bi bilo na vsak način potrebno diferenciranje, in po moji sodbi bi pravopis tako diferenciranje prav dobro prenesel; skrajno doslednost je pa — kakor povsod — težko doseči. —

Iz dveh besed (iz osnovnega samostalnika in determinativnega pridevnika) obstoječa krajna imena sklanjajo navadno, kakor smo rekli, o be besedi vzporedno, zato jih kaže pisati narazen. Vendar se kaže tuptam tudi teženje, spraviti na mesto dvobesedja ali dvobesedne zveze sestavljenko. Narod še pravilno govori „na Jarčem brdu, iz Bukovega vrha, na Črnem potoku, z Volčjih njiv i. t. d.“, pišemo pa že „v Belgradu, iz Carigrada, v Skočidolu i. t. d.“, čeprav so si prvotno vsa ta dvobesedja docela slična: оѿль градъ, бѿла града, бѿль градъ; iz carja grada, kŭ carju gradu; skotjŭ dolŭ, bovillae, bovillarum ozir. vallis bovilla. Primeri Rinderfeld in pa „Jelenj dol“ (Hirschtal), Medvedji ali Medveji dol (Bärental) i. t. d. Seveda je pri pisavi „iz Belgrada, v Carigradu“ i. t. d. na naše književnike vplivala srbsščina s svojimi oblikami „Beograd, Biograd, Carigrad“ i. t. d. Tu pa trčimo ob drugo kočljivo vprašanje, ali je dovoljeno izpreminjati n. pr. Njujork in Novgorod v Novi jork in Novi grad. Jaz bi mislil, da je za praktično občevanje boljše, če tako izpreminjanje opustimo, kot razlaga (v oklepaju) nam pa vrlo dobro služi. Posebno pa se javlja to teženje, da dobimo namesto dvobesedja sestavljenko, če nam je iz dvobesednega krajnega imena treba izvesti stanovniško ime in izkrajnoimenski pridevnik, n. pr. Stara loka, Staroločani ali

prifarci in Starološki, Nova vas, Novovasci (novovaščani) in Novovaški, Polhov gradec, Pograjci in adj. Pograjski i. t. d. — in to je čisto naravno ter po sebi razumljivo. — V krajnih imenih „Novo mesto, Stari trg, Slovenj gradec i. t. d.“ imamo potemtakem dvo-besedje, torej: „iz Novega mesta, Starega trga, Slovenjega gradca — in v Novem mestu, Starem trgu, Slovenjem gradcu“ — v stanovniških imenih in izkrajnoimenskih pridevnikih pa sestavljenko, torej Novomeščan, Starotržan, Slovenjegračan in pa Novomeški, Starotrški, Slovenjegraški. Pisanje izkrajnoimenskih pridevnikov z veliko začetnico ima svoj vzgled tudi v klasičnih jezikih in deloma v nemščini: Roma, civis Romanus, Wiener-Zeitung, Grazer-Bier, Laibacher-Theater. Pisava izkrajnoimenskih pridevnikov z veliko začetnico bi se torej, ker so ti pridevniki enobesedne sestavljenke, lahko vzela v poštev, ker je za tako pisavo vendar nekaj razloga v dejstvu, da bi se imeli izkrajnoimenski pridevniki od prosto izapelativniških razločevati ravno tako, kakor se krajna (lastna) imena ločijo od navadnih apelativnikov. Nasprotno pa se pri vsakem dvo-besedju krajnoimenske kategorije ima raba velike začetnice omejiti takó, da se piše v enem imenu, pa naj obstoji tisto še iz toliko besed, velika začetnica samo enkrat, t. j. v začetku tistega imena — in to veljaj za vse slučaje.

Dokler nam je Dobrava, Bistrica, Lipnica, Gorica, Gorje, Rovt, Lazi krajno ime brez dostavka, pisati nam jih je z veliko, če jih pa z dostavkom „zgornji, spodnji, veliki, mali i. t. d.“ determiniramo, tedaj postane cela ta nova zveza lastno ime in pisati nam je: „Blejska dobrava, Bohinjska bistrica, Zgornja lipnica (Oberleibnitz), Spodnja lipnica (Unterleibnitz), Kamna gorica (Steinbüchel), Zgornje gorje (Obergöriach), Spodnje gorje (Untergöriach), Nemški rovt (Deutschgereuth), Spodnji Lazi i. t. d. — — Dobro polje je menda tisto, ki je rodovitno; če zaznamujemo kraj sam na sebi, pravimo mu „Polje“, če se pa oziramo tudi na njegovo rodovitnost, imenujemo je „Dobro polje“, edina razlika v tem zadnjem slučaju utegne nastati, ali delamo po starem razloček med določno in nedoločno obliko determinativnega pridevnika ali ne. Iz tega bi pa kvečemu mogli sklepati, da je morda „Dobrépolje“ (dobroje polje?) pri Velikih laščah starejšega postanka nego „Dobro polje“ v Trnovski občini pri „Ilirski bistrici“ ali ono pri Mošnjah na Gorenjskem. Kako jih je razločil Freyer? — Dolenjsko (Videm) mu je „Dobre Polje“, notranjsko (pri Trnovem) je „Dobropolje“, gorenjsko pa, ki se deli v veliko in malo, imenuje on: „Dobro Polje veliko“ in „Dobro Polje malo“. — Jaz pa mislim, da je bržkone Videm, če ne tiči v

oblikah „iz Dobrépolj, v Dobrépolje, v Dobrépoljah“ zelo neverjetno stanovniško ime (dobre poljane), — kar Dobrépolje (dobroje polje?) kot enobesedna zloženska, ono pri Trnovem „Dobro polje“ (Valvasorjevo Erobopolje [VIII, 739] je seveda tiskovna zmota) in na Gorenjskem „Malo dobro polje“ (Kleingutenfeld) pa „Véliko dobro polje“ (Großgutenfeld). Tukaj sicer imamo tri besede, toda eno samo ime, torej tudi le eno véliko začetnico.

Premnožina vélikih začetnic sili tudi drugod na površje, v naslovih listov, društev, zavodov i. t. d. — Čemu neki „Šolski Prijatelj, Ljubljanski Zvon, Katoliška Tiskarna“? Ali bi ne moglo zadostovati „Šolski prijatelj“ (če se je tudi nekaj časa imenoval samo „Prijatelj“), „Ljubljanski zvon“ (če je tudi Dunajski pred njim izhajal s krajšim naslovom „Zvon“), „Katoliška tiskarna“? Da je ime enotno, to je označeno s tem, da se dvobesedje vseskozi vzporedno sklanja; če bi pa to v sklanjatvi ne bilo izraženo, tedaj nam bi kazalo poslužiti se vezaja, torej ne morda „Dom in Svet“, „Žalost in veselje“, ampak „Dom-in-svet“ ali „Žalost-in-veselje“. Torej če ne morem reči „v Domu in Svetu“, vzamem si na pomoč vezaj, da z njim označim ves naslov kot eno celoto, ker tega ne morem označiti s sklanjanjem obeh delov. — Potemtakem bi jaz nasvetoval: „Pokojni Benkovič je pisal v Dom-in-svetu, pri Andrejčkovem Jožetu čitamo v Žalost-in-veselju, oziroma v povesti „Žalost-in-veselje“. — Eno samo ime imej le eno véliko začetnico, enotnost pojma tako zahteva. —

Božanstvena ljubezen.

Japonska tragedija.

Julij Dub.

o je zahajalo solnce, so neprenehoma udarjali valovi ob pečine razjedenega otoka. Zemlja se ni bala teh valov. Bila je vajena gledati, kako prihajajo z belimi, tenkimi, prozornimi grebeni. Ni se jih bala, ker je vedela, da se ob njeni trdnosti izpremene v srebrne pene, ki bodo obsedele na njenih skalah kakor solze za minulim valovjem.

Le ob obali je šumelo in kipelo, a prostrani otok je bil miren, tih. Lahno so se zibale veje v večernem vetru in ogromna, lisasta